

Heemkring BKW – Sint-Martens-Bodegem

Bodegem in vroegere tijden nr. 7 – 2017

De pastorie van Bodegem

De Bodegemse Sint-Martinuskerk kent een lange geschiedenis. Het Kamerijkse Sint-Gorikskapittel wordt als de vermoedelijke bouwheer beschouwd. Het liet een prachtig laat-gotische kerkgebouw optrekken op het meest westelijke punt van het 24 bunder grote *Personaatsgoed*. De Kamerijkse Onze-Lieve-Vrouwe-kathedraal fungeerde als

moederkerk. Als gevolg van de bisdomhervormingen van de Spaanse koning Filips II werden in 1604 de Kamerijkse rechten overgedragen aan het Sint-Romboutskapittel te Mechelen. Onze dorpskerk was dus helemaal geen eigenkerk van de plaatselijke dorpsheer, zoals nochtans lang gedacht.

De pastorie in vogelperspectief tijdens het vernieuwen van de wijzerplaten van het torenuurwerk in april 2009.

Foto genomen door Peter Van Droogenbroeck, jongste zoon van Edgard.

De kerk van Bodegem bezat ook een bijzondere rechtstoestand, een zogenaamd *personaat*. Als onderdeel van zijn prebende bezat een kanunnik van het Sint-Gorikskapittel het pastoraat en beschikte te Bodegem over een agrarisch complex van 24 bunder (ongeveer 19,2 hectare) inbegrepen een pachthoeve, die we kennen onder de benaming *Kapittelhof* of *Personaatshof*. Op het noordwestelijke hoekpunt van dit domein werd de dorpskerk gebouwd. De betrokken kanunnik oefende echter niet zelf de kerkelijke bediening uit. Hij mocht een priester aanduiden, gekend als de *persona personatus*.

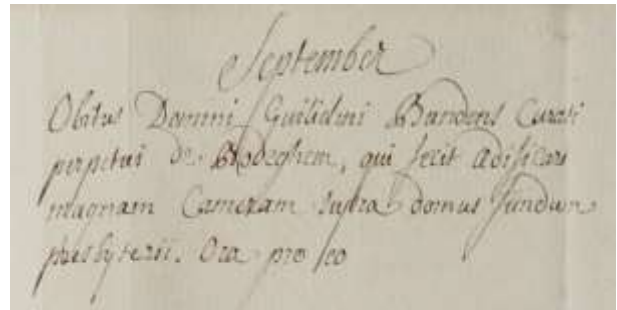
Het is best mogelijk dat bij de oprichting van de oorspronkelijk Romaanse kerk er ook al een woonst voor de pastoor was voorzien. De oudste verwijzing van het bestaan van een pastorie vinden we in een 15e-eeuws perkamenten archiefstuk. Op 22 mei 1456 luidt het daar als volgt:

*In alder manyren also sy gelegen is inder prochien van Bodeghem, tussen s'heeren strate ende Broosiis Neeven goeden in deen syde, ende der **Curen goet** van Bodeghem, ende metten enen eynde boven den Neven bloc, dat toe behoort den Personaetscape van Bodeghem, ende metten II-den eynde boven jegen der voorscreven **Curen hoffstede**.*

In zijn monumentaal werk, *Het parochie-wezen in Brabant*, schrijft Jan Verbesselt met veel bewondering over het belang van de kleine Bodegemse parochie. Al sinds de 13e eeuw beschikte die over twee priesters. Naast de eigenlijke dorpspastoor was er namelijk ook een kapelaan actief. Die bediende de Onze-Lieve-Vrouwkapelanj die in 1266 in de kerk was opgericht door ridder Arnold van Bodegem. De dienstdoende geestelijke, die soms als onderpastoor fungeerde, bewoonde te Bodegem een eigen huis, de *cappelrije hoffstat*. De woning was weliswaar in de nabijheid van de kerk gelegen, maar moet toch onderscheiden worden van de eigenlijke pastorie.

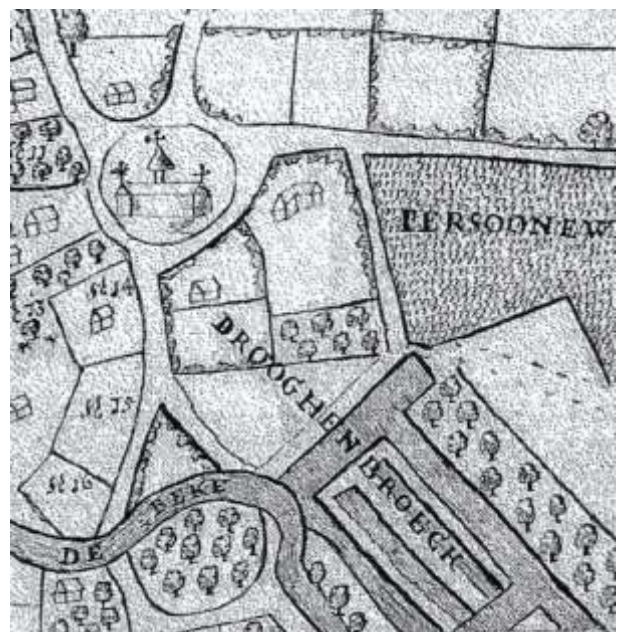
Uit het manuaal uit 1632 vernemen wij uit het obituarium van Guilielmus

Bundens dat hij als pastoor een grote *camera* (te begrijpen als een woonkamer) liet bouwen boven de pastorie. De geestelijke wordt dan betiteld als *curatus perpetuus de Bodeghem*.

Obitus Domini Guilielmi Bundens, Curati perpetui de Bodeghem, qui fecit aedificare magnam Cameram supra domus fundum presbyterii. Ora pro eo.

Guilielmus Bundens was in 1535 opgevolgd bij het overlijden van Hendrik Van der Borgh en bleef in het ambt tot omstreeks 1570. Het personaat bleef echter in het bezit van de Mechelse familie Van der Borgh. In 1574 wordt in een visitatieverslag Guilielmus Houwaert als de volgende *curatus perpetuus* aangeduid zonder bijzonderheden over de woning van de dorpsherder.

Het Bodegemse dorpscentrum volgens de Terrier van 1713.

Een figuratieve kaart uit 1713, getekend door landmeter Joos De Deken uit Asse, toont de bewoningstoestand rond de dorpskern tussen de jaren 1552 en 1613. De toen L-vormige pastorie staat ten oosten van de kerk, met ten zuiden een perceel boomgaard. Er stonden toen slechts twee woningen langs de huidige Processiestraat. De grondstukken behoorden tot in de 15e eeuw nog tot het Personaatsgoed, maar bij de landmeting van 1713 werden ze evenals het zuidelijk gelegen buitengoed van de heer Broeckmans (het latere domein Marlier) bij het veld *Drooghenbroeck* gerekend.

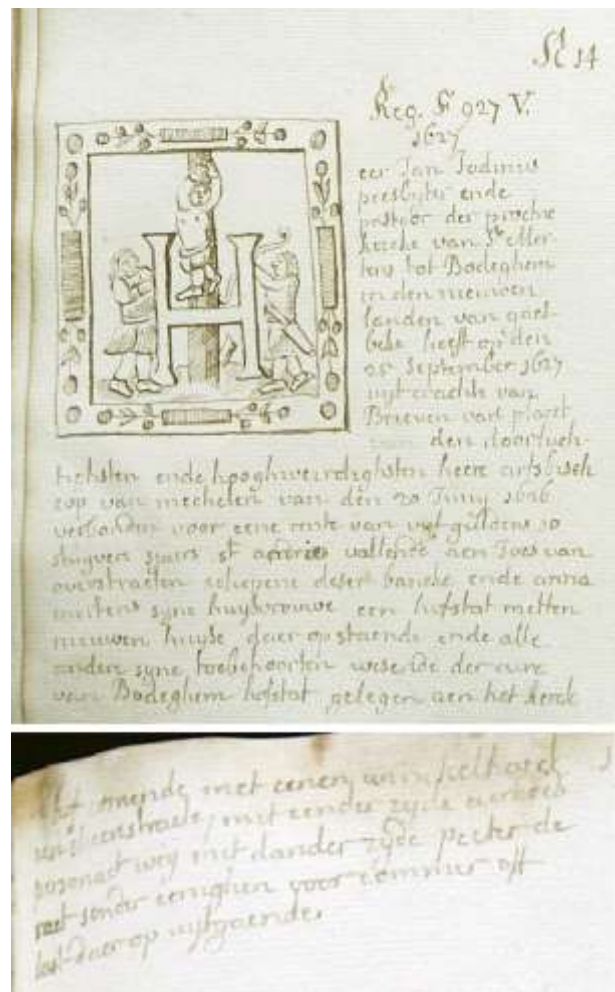
Omstreeks het midden van de 16e eeuw was er al een schuur bij de pastorie aangebouwd. Het cijnsboek preciseert in 1554 het bezit van Thomas Moenens als *eenen boomgaert comende aen des prochiaens schuere*.

Meer dan anderhalve eeuw later noteren we dat de vrome Joanna Maria De Rauw († 7 oktober 1713) bij testament een aanzienlijk legaat had nagelaten aan de pastorie om eeuwigdurend ieder jaar zes missen op te dragen: *hondert vijftigh guldens wisselgelt om te celebreren sesse gelese missen*. Twee jaar later, op 7 augustus 1715, krijgt pastoor Petrus van Overstraeten van het bisdom van Mechelen de toelating om de geschonken geldsom te gebruiken *om de schuere der pastorije te vernuewen ende repareeren die teenmael was vervallen*.

In 1593 schrijft deken Henricus Rovenius in zijn visitatieverslag dat de pastorie was afgebrand (*domus pastoralis combusta*), wellicht als gevolg van de godsdiensttroebelen tijdens de woelige 16e eeuw.

In 1597 vermeldt de deken terloops dat pastoor Nicolaes de Hertoghe, een Bodegemse telg uit het gezin van Pauwel de Hertoghe en Elisabeth Vlemincx, inwoont bij zijn nicht, zoals voorgeschreven, in een afzonderlijk deel van de woning. Heel zijn ambtsperiode zal de priester het zonder een eigen woonst moeten stellen. Ook in de kerk was trouwens niet alles in orde. In 1606-1607 rapporteert de deken zowaar zelfs het ontbreken van een *Missale Romanorum* dat pas in 1608 kon worden aangekocht.

In 1624 wordt Nicolaes de Hertoghe opgevolgd door pastoor Joannes Jodinus, maar volgens het visitatieverslag is er dan nog steeds geen pastorie: *non est domus pastoralis*. Pas drie jaar later, in 1627, zal de dorpsherder eindelijk zijn intrek kunnen nemen in een nieuwe pastorie, een memorabel feit waarover deken Johannes De Pape getuigt.

De oprichting van de nieuwbouw vinden we als volgt bevestigd in het cijnsboek:

Heer Jan Jodinus presbyter ende pastoor der prochiekercke van Ste Mertens tot Bodeghem in den nieuwen landen van gaesbeke heeft op den 25 September 1627 uyt crachte van Brieven van placacet van den doorluchtichsten ende hooghweirdigsten heere artsbischoep van mechelen van den 20 Juny 1626 verbonden voor eene rente van vijf guldens 10 stuyvers sjaers st andries vallende aen Joes van overstraeten schepene deser bancke

ende anna mertens sijne huysvrouwe een hofstat metten nieuwen huys daer op staende ende alle andere sijne toebehoorten wesende der cure van Bodeghem hofstat gelegen aen het kerckhof comende met eenen winckelhaeck aen sheeresstraete [dit is de huidige Sint-Martinusstraat] met eender zijde aen des personaet wey met dander zijde peeter de raet sonder eenighen voor commer oft last daer op uytgaende.

Bij de landmetingen van 1712-1713 vindt men het pastoriedomein op het perceel nr. 14. Het grondstuk is dan met een haag omringd en heeft een oppervlakte van 154 roeden (ongeveer 48 are).

Kaart van het dorpscentrum uit de atlas van het Sint-Janshospitaal. De L-vormige pastorie ligt op perceel nr. 14 (154 roeden groot).

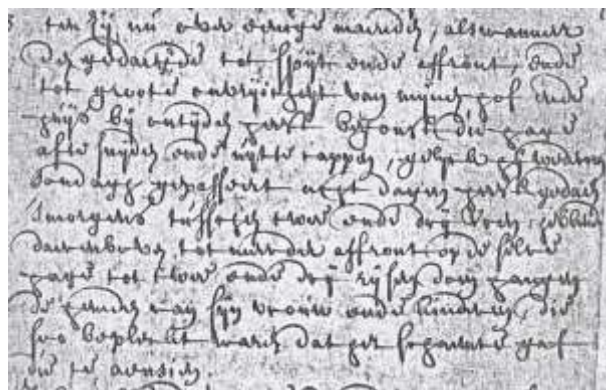
Omtrent de scheidingshaag rees een geschil in 1720 tussen pastoor Petrus Van Overstraeten, zoon van de Grimbergse brouwer Philips, met zijn buurman Nicolaes Stoefs, bewoner van het huis op perceel nr. 13.

In de dagvaarding van 21 juni 1720 verklaart de pastoor over de haag:

dat deze buyten allen disputet staet op Cure gront ... ende dat den gedaegde tot spijt ende affront, ende tot groote onvrijicheyt van sijnen hof ende huys bij ontijden heeft begonst die hage afte snijden ende uytte cappen, gelijk hij wederom sondagh gepasseert acht dagen heeft gedaen s'morgens tusschen

twee ende drij uren, hebbende daerenboven tot meerder affront op de selve hage tot twee ende drij rijsen doen hangen de hemden van sijn vrouw ende kinderen, die soo bepleekt waren dat het schaemte gaf die te aensien.

Blijkbaar gaat het geschil hier om een kwaadwillige buurman die letterlijk de vuile was had buiten gehangen.

ten zij nu over eenige maenden, als wanneer den gedaegde tot spijt ende affront, ende tot groote onvrijicheyt van mijnen hof ende huys bij ontijden heeft begonst die hage af te snijden ende uytte cappen, gelijk hij

wederom sondagh gepasseert acht dagen heeft gedaen 's morgens tusschen twee ende drij Uren:

hebbende daerenboven tot meerder affront op de selve hage tot twee ende drij rijsen doen hangen de hemden van sijn vrouw ende kinderen, die soo bepleekt waren dat het schaemte gaf die te aensien

Pastoor Van Overstraeten voegt er nog aan toe dat hij de haag al 12 jaren onderhield en heeft doen scheren, binden ende versien van plantsoen alsser eenigh in ontbrack gelijk oock gedaen heeft sijnen voorsaet (d.w.z. pastoor Petrus Michiels) die hier 42 jaren Pastoor is geweest.

Hij doet verder noteren dat den Cure gront ende den gront van den gedaegde sijn gecomen uyt eene ende den selven boesem, te weten uyt het Personaet goet alhier ... ende dat het Curenhuys vele jaren tevoren werd gebouwd dan het huis van Stoefs, dat voorheen slechts een weide was geweest.

Om het standpunt van de priester verder te ondersteunen, getuigt op 12 juli 1720 Jan de Greve, die vier jaar als knecht

inwoonde bij pastoor Michiels, dat de Bodegemse dorpsherder

altijt is geweest in paisibel gebruyck ende recht aengaende dese hage ... die hij (de Greve) meermaels heeft geschoren van boven ende ter zijde.

Stoefs verstoutte zich niettemin om veel te dicht tegen het curegoet te planten acht à neghen opgaende boomen soo krikeleiren, perseleiren als pruymeleiren.

Bij vonnis van 10 mei 1721 wordt Stoefs veroordeeld met inbegrip van de gedingkosten: *vierentwintigh guldens derthien stuuyvers een oort ende t'amoveren de boomen de welcke te naer geplant staen aende erfve oft cure goet.*

Nicolaes Stoefs was toen nog vrij jong. Hij huwde te Bodegem op 21 november 1719 met Catharina Mostincx en stierf er op 17 maart 1761.

In 1750 gaat Petrus Van Overstraeten op rust en dient zijn ontslag in. Hij vestigt zich te Brussel waar hij op 3 maart 1752 zal overlijden. Als pastoor wordt hij te Bodegem op 1 juli 1750 opgevolgd door de Brusselaar, Petrus Josephus De Turck.

Van de pastorie die in 1627 was opgericht uit vrij primitieve materialen als hout, leem, stro en riet, bleef er ondertussen zo goed als niets over. Het was een ruïne geworden, die door enkele experts onbewoonbaar werd verklaard. Het manuaal getuigt daarover:

Domum pastoralem invenit, ligneam bitume linitam seu ex argilla, paleis tectam, minantem ruinam ita ut, ab expertis judicaretur inhabitabilis,

Het is wel vreemd dat bij het bezoek op 23 juli 1727 van de aartsbisschop van Mechelen, Thomas Philippus de Alsace et de Boussu (1714-1759), er met geen woord wordt gerept over de lamentabele toestand van het gebouw. Het verval moet dus op korte tijd zijn ingetreden om op amper 23 jaar tijd in een ruïne te zijn herschepen.

Pastoor De Turck gaat voor de financiering van de bouwwerken aankloppen bij het Mechelse Sint-Rumolduskapittel, dat toen als de belangrijkste tiendeheffer

voor Bodegem gold. Hij stuitte er echter meteen op een weigering en zag zich genoodzaakt zijn rechten af te dwingen via de Soevereine Raad van Brabant. Daar klaagt hij in zijn verzoekschrift *dat sijn huys pastoreel was gebouwt van houdt ende gepleckt met cleem, mitsgaeders in soo slechte staet, dat het selve in geender manieren bewoonbaer en was.*

De achterzijde van de pastorie in 1980.

De erbarmelijke toestand van de pastorie wordt bevestigd door meester-timmerman Jacobus Cammaert uit Anderlecht, die op 31 juli 1751 ter plaatse vaststelde dat aan het huys noch deuren noch vensters sijn sluytende ... dat de solderinghen in soo eenen slechten staet sijnde dat icker niet en hebbe derven overgaen ... dat oock de steenen van t'sullement van selven sijn uytvallende ... dat de leeme mueren op de hooghe van elf voet sijn scheef hanghende seven duym.

Gerardus Wouters, landdeken van Sint-Pieters-Leeuw, draagt twee dagen later zijn steentje bij met een gelijkkluidend relaas over de onleefbare toestand en voegt er nog aan toe dat *besondere plaetsen rot sijn ende eenighe mueren uyt hun loot ende in perijckel van te begeven.*

Na een twee jaar durende procedureslag verwerft De Turck een gunstig vonnis van de Soevereine Raad van Brabant op 20 mei 1752, dat hem nieuwe pastorie

belooft met in afwachting daarvan een jaarlijkse vergoeding van 70 gulden:

om dit jaer op te doen bouwen ende in staet te stellen een behoorlijk Pastoreel huys tot Bodeghem, mits profiteerende de materialen ende grondt van t'oudt huys op de lasten daer op uytgaende, volgens model bij desen raede te agreeren, ende aen den impetrant (d.i. pastoor De Turck) voor huysshuere gedurende den tijdt dat hij ten dien eynde elders sal moeten wonen op te leggen à rata van seventigh guldens jaers.

Het vonnis toont aan dat in die tijd weinig bouwmaterialen verloren gingen en al het nog bruikbare uit de afbraak van de oude pastorie dienden herbruikt te worden.

Voorgevel van de pastorie in 2017.

Als deel van de overeenkomst moest pastoor De Turck echter op 19 november 1752 afstand doen van zijn deel in de tiende, maar die hij in 1754 zal terug krijgen:

te abandoneren ende afstant te doen bij provisie ten behoeve dier selve eerste gedaegden van alle sijne Thiende Pastoreel door hem ende sijne voorsaeten beseten, t'zij oude nieuwe ofte novaelen, ende van de goederen van 't beneficium aen sijne Cure geuniet mits aen hem opleggende het honorair der missen die uyt den hoofde van het selve beneficium weekelijckx door den pastoor moeten gescieden op dien voet bij provisie, ende dien acte van reductie daer over gereguleert bij den artsbiscop van Mechelen, de dato Neghentien

November duysen sevenhondert twee en vijftigh

De rechtbank veroordeelt de vier Bodegemse tiendeheffers gezamenlijk (d.w.z. het Mechelse Sint-Rombautskapittel, het Brusselse Sint-Jans-hospitaal, de abdij van Groot-Bijgaarden en Maria Catharina Fabri, eigenares van de leentiende "Fabri" gelegen rondom het Hof ten Broecke) aan de Bodegemse pastoor te betaalen de somme van vierhondert gulden s'jaers te beginnen met Nieuwjaer toecomende (1 januari 1753), inbegrepen de bouwkosten van de pastorie ten belope van hun opbrengsten uit de tiende.

Daarmee waren echter niet alle moeilijkheden uit de weg geruimd. Er speelde zich nog een achterhoedegevecht af met de verontwaardigde tiendeheffers, zodat de bouw pas op 19 juli 1753 kon beginnen.

Voor het opmeten van den gront Pastoreel en sijne vacatien kreeg landmeter Bogaerts elf gulden en vijf stuivers uitbetaald. Architect Scheltiens ontving acht gulden voor het maeken van het model van het huys Pastoreel.

Een aanzienlijk grotere som, ongeveer 75 gulden, werd gespendeerd voor de veelvuldige transporten en het vertier van de seer eerwerde Heeren die met eene cheeze, eene Barlinge of nog andere soorten Vouturen langs Brussel naer Beughem quaemen om aldaer het huys Pastoreel te besien en de werken op te volgen.

Zo bezochten aartsdiaken Joannes Franciscus Foppens, voorzitter Petrus Dens en kanunnik Guilielmus Josephus van Meldert, op 18 april 1754 de gedeeltelijk voltooide pastorie waaraan nog slechts de aanbouw en de vensters, deuren en trap ontbraken.

De bouwwerken hadden dus vertraging opgelopen door verscheidene geschillen, meestal echter bagatellen. Om hieraan een definitief einde te stellen werd er op 11 mei 1754 ten huize van notaris Joannes Baptist Nuewens te Brussel vergaderd om de volgende overeenkomst vast te leggen:

1. Dat alle de toecommende reparatien ende restauratien aen het nieuw huys pastoreel van Bodeghem voor altijt sullen sijn en blijven tot laste privativelijck van den heere pastoor van Bodeghem ende sijne successeurs sonder dat het corpus der seer Eerweerdighe heeren eerste Comparanten (d.w.z. de kapittelheren van Mechelen) over de selve op wat pretext het soude moghen wesen ofte niet sullen moghen aengesproken worden.
2. Dat den Careelsteen die daer actuelijck overigh is sal sijn ende blijven ten proffeijte van het corpus van de voorschreve eerste Comparanten, in cas nochtans den Eerweerdighen heere pastoir van den selven geliefft gedient te sijn tot het bouwen van den affhangh van sijn huys, dat hij den selven ter Concurrentie van acht à thien duysent sal moghen gebruycken voor eenen civielen prijs wederseijts te stipuleren.
3. Dat het houdt door den pachter Schoonjans gecocht ende tot noch toe in den Bouw niet gebruyckt sal insgelijcx blijven ten proffeijte van het voornoemt corpus als oock alle andere materiaelen van wat nature de selve souden moghen wesen, geene gereserveert soo nochtans dat den heere pastoor eenighe van de selve noodigh hebbende, de selve op taxaet wederseydts te geschieden, sal moghen gebruycken tot het opbouwen van den voorschreven affhangh.
4. Dat den huerlinck van het landt daer op den **Careelhoven** is gemaect, in vergeldinghe dier sal blijven cultiveren sekere partije curelandt tot St. Andriesmisse toecomende sonder dat daer over voordere vergoedinghe te moghen pretenderen.
5. Dat de voordere oncosten te doen aen het voornoemt nieuw gebouwt pastoreel huys sullen sijn ende blijven van op heden dato deser, tot laste van den voorschreven heere tweeden comparant (pastoor De Turck).
6. Dat den heere pastoor voor St Jansdagh naestcomende sal tellen ofte doen tellen, binnen Mechelen aen het voorschreven corpus **eene somme van duysent guldens** wisselgelt eens, in cortinghe van de Costen tot het opbouwen van het voorschreven huys pastoreel tot hier toe gedaen.
7. Dat den voorschreven heere pastoor te Sint jansmisse eerstcomende wederom sal comen in possessie ende genieten sijne novaele ende andere Thiende, gelijk hij de selve voor desen alnogh heeft geprofiteert, als oock de schuere ende cure goederen eertijds door hem geretrocedeert.

De omgeving tussen de kerk en het
 Personaatsgoed in 1712
 (tiendeleger van het Sint-Janshospitaal)

Deze overeenkomst die alle questien ende geschillen tot hier toe tusschen partijen sullen comen te cesseren, wordt op 17 mei 1754 door de kardinaal goedgekeurd en vervolgens op 7 juni bevestigd in de Soevereine Raad van Brabant.

In een kwijtschrift van 17 april 1755 wordt bevestigd dat den heere Canoninck Van Meldert wel ende deughdelijck heeft ontfangen de somme van een duysent guldens wisselgelt uyt orders ende commissie van Jouffrouw de weduwe

d'heer Caerel De Turck voor ende inde naem van den heere Josephus De Turck actuelen pastoir te St Mertens Bodeghem. Het procederen had dus aan onze ondernemende Bodegemse pastoor een aardige duit gekost.

Minutieus hield de dorpsherder zijn uitgaven bij, zoals blijkt in *sijnen uytgeef aen verschijde materiaelen ende hantwercklieden* van 14 augustus 1755 in het manuaal (de bedragen zijn uitgedrukt in gulden, 20 stuivers in de gulden):

17 mey 1754	68 bussels latten à 4½ stuyvers	15g 6st
21 ditto	50 pont koy hair	2g 10st
21 ditto	112 vat waele kalck met vraght	24g 3st
4 julii	voor eenen abeelen Boom voor kepers	20g
23 julii	aen Beert derauw 40 vat kalck à 5 stuyvers	10g
2 augusti	vier bussels panne latten à 20 stuyvers	4g
16 ditto	weduwe moriau 40 vat kalck	10g
19 augusti	weduwe moriau 76 vat kalck à 6 stuyvers	21g
30 augusti	voor vensters dorpels decksteen en etc.	18g 6st
20 8ber	jan vandroogenbroeck, timmerman	52g 12st
30 8ber	voor de pilaeren van den trap	4g
23 april 1755	twee steenen koey hair (een steen is gewichtsmaat voor o.a. vlas en wol)	14g
16 mey	aen de pleckers	18g 6st
6 junii	aen den stroye decker	87g 8st
5 julii	2000 droogh beert à 3 en 5	65g
6 ditto	voor de saeghers	4g 19st
13 ditto	aen verwen die voor de raemen te verwen	7g
14 augustii	aen den schrijnwercker	21g

Op 14 augustus 1755 wordt de lijst van de werken afgesloten met een totaal van 1.006 gulden, 13 stuivers en 3 oorden. De totale som was *gevisceert, gecalculeert ende geslooten* en ondertekend *als gecommiteerde van sijne Eminentie* door Gerardus Wouters, landdeken van Sint-Pieters-Leeuw. Naast de onkosten betaald aan de Mechelse kapittelheren volgde er nog diverse onkostennota's: 36 gulden en 18 stuivers aan advocaat Boudri, 78 gulden en 12 stuivers aan procureur Caus, 21 gulden aan meester-metser Peeter de Doncker *voor het maeken van het Plan* (het bouwplan) en ten slotte nog 7 gulden *aen de twee meesters timmerlieden voor de visitatie van het pastorel huys*.

De totale kostprijs van de nieuw gebouwde pastorie bereikte uiteindelijk de som van 4.416 gulden.

In uitvoering van het eerste punt van de overeenkomst van 11 mei 1754 laat pastoor De Turck tijdens de jaren 1754 en 1755 de nodige werken uitvoeren aan zijn pastorie. Gezien het onmogelijk was

om deze lasten uit de opbrengst van zijn pastoraat te dragen (zijn jaarwedde bedroeg ongeveer 300 gulden), zag De Turck zich genoodzaakt de hulp in te roepen van het bisdom. Omdat zijn inspanningen niet enkel hemzelf ten goede kwamen, maar ook tot nut waren van al zijn opvolgers, werd hem een lening toegestaan van 600 gulden. Deze moest jaarlijks met 40 gulden worden afgelost, te betalen uiterlijk op het feest van de geboorte van Joannes de Doper (24 juni).

Dankzij de mondige en ondernemende dorpsherder bezat ons dorp uiteindelijk dan toch een degelijke, ruim gedimensioneerde pastorie. Pastoor De Turck deinsde er zelfs niet voor terug om voor de zaak zijn persoonlijk goed in te zetten, waarvoor hij alle lof en bewondering verdient.

Amper vier jaar na de voltooiing der werken zal pastoor Petrus Josephus De Turck op 29 mei 1759 te Bodegem overlijden en werd in de kerk begraven.

*Zicht op het eenvoudige grafmonument van de stichter van onze heemkring met op de achtergrond de pastorie van Bodegem.
Spijts Gilbert Romeyns hoog aanzien genoot in de West-Brabantse heemkundige kringen en alom bekend stond als voornaam auteur van de Bodegemse dorpsgeschiedenis, dreigt zijn graf meedogenloos te worden verwijderd door het Dilbeekse gemeentebestuur.*

Stukken uit het bisschoppelijk archief onthullen nog meer over de nieuwe pastorie. Zoals een pastorie bij een kerk hoort, mocht men van een pastoor verwachten dat die over een goede wijnkelder beschikte. Zo ook te Bodegem, zoals blijkt uit de volgende notitie:

*Gemaect door mij Jo. A. Demol het maeken tot het nieuwe huys van den heer pastoor türck tot beugem den 15 september 1753 gemaect tot de deur van den **wijnkelder** een panne in den steen en een hoogh op het houdt met een paer winckelaecken en een groot grendel slot tegen den haeck.*

Het aanbrengen van sloten aan voor- en achterdeur werden uitgevoerd door *peeter de mouriau, smede van sijnen stiele*.

De benodigde bakstenen werden aangeemaakt in een nabijgelegen veldoven, waaraan de vermelding van de *careelhoven* onder punt 4 van de overeenkomst van 11 mei 1754 nog herinnert.

Het gebruik van veldovens was in onze streken al bekend sinds de Middeleeuwen en bleef tot het midden van vorige eeuw in gebruik. Een restant van een dergelijke oven was in ons dorp nog te zien tot in de jaren 1960 op het grondstuk rechtover het restaurant Rondembos, daar waar zich nu de Tarweveldlaan bevindt, maar eertijds nog deel van het Personaatsgoed uitmaakte.

Detail uit de kadastrale kaart van 1830 (door J. Guliker) met de pastorie en bijgebouw op percelen 337, 338 en 339.

De plaatselijk gedolven klei werd met de hand in vormbakken geperst, waarna de aldus gevormde bakstenen aan de buitenlucht werden gedroogd. Vervolgens werden ze gehard in de veldoven. Op die manier werden er voor de pastorie 134.000 stenen gebakken, zoals blijkt uit de volgende getuigenis:

Wij ondergeschreve carreelbackers bekennen gevormt te hebben 134000 carreelsteen à 29 stuyvers t'duysent ende twintigh guldens voor het bier gehadt ende ontfanghen daer voor ... 15 iuli anno 1753. Dit is het merck van cornelis de wolf en iudo de wolf.

Brouwer Joannes Goossens leverde op 7 juni 1753 *aen de carreelbackers een tonne bruyn bier*.

Aan Peeter van den Bos werd 18 gulden uitbetaald *in voldoeninghe van drij duysent ponden zeeylie* (transcriptiefout: wellicht zeeklei) die hij had geleverd op het *vleughgat tot het backen van den carreelsteen tot den pastoreelen bouw van ste Mertens Bodeghem*.

Het lijkt best mogelijk dat het toponiem *vleughgat* verwijst naar de *vleuge van Speckaert*, gelegen op het latere domein Storms (tegenover het kerkportaal) en dus relatief dicht bij de bouwplaats van de pastorie. De andere mogelijkheid, namelijk de *vleugge weyde* tegenover de kapel Van der Borgh en omstreeks 1734 eigendom van kanunnik Alvarado, schijnt gezien de grotere afstand tot de pastorie minder in aanmerking te komen.

Uit vele ontvangstbewijzen blijkt Peeter Schoonjans, pachter op het Personaats-hof, de uitbetaling van handwerklieden en leveranciers ter harte te nemen. Hij kocht ook de benodigde eikenbomen:

op den publiecken coopdagh gehouden den 19^e october 1752 ... vercochte boomen gestaen hebbende op den bosch genoempt den cleynen langenhauw gelegen onder de prochie van Wambeek competerende den heere graeve van der stegen, vuyt handen ontfangen van Peeter Schoonjans de somme van twee hondert seven guldens courantgelt over vijff eijcke boomen.

De bomen werden *gesaeght (10783 voet eycken houdt)* door Jan en Peeter van

Schepdael. Verder vinden we nog 4500 voet bert en acht hondert voet abbeelen hout dat eveneens door hen werd gezaagd. De deur- en vensteromlijstingen werden uitgevoerd in blauwe hardsteen, afkomstig uit Zinnik (Soignies). Michiel Navé, steenhouwer uit Asse, werkte twee en seventigh daegen aen het huys pastoreel, waarbij hij ook heeft gewerckt aen het kappen van de deuren.

Verder is er nog sprake van de levering van vier duysent blau briquette, 2000 plavasels, 150 roy briquette, honderden vaten calck, enz.

Diverse haecken ende eyseren werden gemaectt voor een **Spaensche schouw** en twelf winckelhaecken weghende twee en vijftigh pont dienende om de schouwe op te metsen van de tweede stagie.

De dichtgemetselde open haard in de woonkamer op het gelijkvloers.

Franciscus De Smet draaide de thien pilaeren de welcke verbesight sijn aen den trap.

De trap en binnendeuren waren van de hand van Jacobus van Droogenbroeck, meester timmerman van sijne stiele, die op 1 januari 1754 ook nog 16 stuivers mocht ontvangen voor het maecken van tweeendertigh cardoosen (houten steunklampen).

Wat de dakbedekking betreft werden er in oktober 1753 door een zekere N. J. François 3000 schailien en seven hondert blau hollansse panne geleverd.

De inkomhall van de pastorie met de 18e-eeuwse houten trap.

Albert Verbruggen, meester schaliedecker, werckte met sijne knechten 78 daghen aen het huys pastoreel en werd hiervoor 122 gulden 17 stuivers en een oord betaald.

Er was zelfs een stroye decker om het dak van de twee zijdelingse aanhangsels aan het hoofdhuis (affhangh of byvanck) met stro te bedekken. Ten slotte bracht Peeter Matton, meester gelaesemaecker, 31 nieuwe gelesen (ruiten) aan.

Na het overlijden van pastoor De Turck werd hij in 1759 opgevolgd door Joannes Franciscus Hellemans. Onder diens bestuur werden in 1780 grootse werken uitgevoerd aan het kerkinterieur dat in de smaak van de tijd in barokstijl werd vernieuwd. De nochtans recent gebouwde pastorie onderging eveneens enkele wijzigingen die ons het bestaan aan het licht brengen van een bak- en washuis naast de keuken:

Ist dat den geseyden heer Hellemans der keucke deure om naer het washuys te gaen, en de cassoiren der keucke verandert heeft, dit is sekerlijck gedaen om sijn bij winters tijdt in die geseyde keucke te connen houden het gene ten tijde van d'heer de Turck sijnen voorsaet geen plaets en hadde, mits hij hem altijd in sijn eetplaets houde, en vervolgens heeft dit d'heer Hellemans maer voor sijn gemack gedaen, nochte en sien niet, dat hier eenighe schaede aen de pastorie gebeurt is tensij dat hij tot dien eynde den oven, die in het

washuys van de schauw der keucke uytquamt, heeft moeten uytbreecken, den welcken d'heer de Turck voor het meestendeel maer en gebruyckte voor patisserijen, maer oock van den anderen kant heeft d'heer Hellemans groot goet en cost gedaen met steene gooten, voor den afloop der wateren in de kelder te maecken, die hij door den hof gelijdt heeft.

Op 4 september 1852 gaf het bisdom de toelating om voor 1.046 Belgische franken, voortkomende uit de opbrengst van de verkoop van bomen, een muur te bouwen rond de tuin van de pastorie.

De pastorie omstreeks 1925 met Bertha, meid en nicht van pastoor Sels.

De foto betreft een historisch document waarop het deel van de bovenverdieping aan de zuidwestelijke zijgevel (op de foto links) nog te zien is, die later zal worden verwijderd en vervangen door een zijdelings aflopend dak.

Gedenksteen uit 1981 ter herinnering van de pastorie van Bodegem als beschermd monument.

Onterecht wordt het Sint-Rombautskapittel van Mechelen als enige veroordeelde vermeld. In werkelijkheid werden de vier Bodegemse tiendeheffers de bouw ten laste gelegd, dus ook het Brusselse Sint-Janshospitaal, het klooster van Groot-Bijgaarden en één particulier, mevrouw Fabri, de toenmalige eigenares van de leentiende genaamd 'Tiende van Fabri'.

In april 1885 besprak de kerkfabriek om aan verscheidene delen van de pastorie hoogstnoodzakelijke herstellingen te laten uitvoeren: *d'importantes et indispensables réparations à faire au presbytère.*

Buiten het verwijderen van de bovenverdieping aan de westelijke kant, werden er gedurende de 20e eeuw geen noemenswaardige veranderingen meer aan het gebouw aangebracht.

Vanzelfsprekend gebeurden er gaandeweg kleine aanpassingen aan het interieur. Sinds Pieter-Frans Bogaerts, voorlopig laatste pastoor van Bodegem, in 2008 het gebouw verliet en zich in Bekkerzeel ging vestigen, staat het historische pand leeg en is de toekomst ervan hoogst onzeker.

Gezien zelfs de mooie Sint-Martinuskerk, één der mooiste kerkgebouwen van West-Brabant, al niet meer voor gewone diensten wordt gebruikt, lijkt het lot van onze pastorie dan ook zo goed als bezegeld. Zo lopen we met dit cultureel erfgoed (beschermd monument sinds 1981) het reële risico dat het voor oneigenlijke doeleinden ten gelde zal worden gemaakt.

Edgard Van Droogenbroeck
Secretaris heemkring BKW